

Datum
2023-04-11
Adress

Yttrande

Diarienummer
SBN-2023-81

Till
Kommunstyrelsen

Yttrande över Remiss från Försvarsdepartementet - Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap (SOU 2022:57) STK-2023-86

Stadsbyggnadsnämnden har beslutat att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Det försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde har föranlett en återuppbyggnad av det civila försvaret. Denna SOU lämnar förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium bör vara utformat. Stadsbyggnadsnämnden stödjer principiellt utredningens förslag.

Utredningen berör huvudsakligen stadsbyggnadsnämndens verksamhet i förslagen som rör skyddsrum. Utredningen fastställer att det åter finns behov av en viss utbyggnad av nya skyddsrum i Sverige. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, ska ansvara för att anvisa i vilka områden skyddsrummen ska ligga. Kommunens hantering av skyddsrummen föreslås att främst ske i bygglovsskedet. Stadsbyggnadsnämnden ser ett behov av att tydliggöra processen och samverka mellan kommunen och MSB för att säkra en smidig och ändamålsenlig process som inte skapar otydlighet och onödigt merarbete för kommunen.

Yttrande

Utredningen är omfattande. Eftersom fler kommunala nämnder ger synpunkter på utredningen kommer stadsbyggnadsnämndens svar att fokusera på de delar av utredningen som bedöms beröra nämndens verksamhet.

Förslagen på lagändringar hittas på sidor 37-67 i utredningen. Ändringarna av PBL på sidan 60 kan vara av särskilt intresse.

Den myndighet som främst är ansvarig för samhällets civila beredskap är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Denna myndighet kommer hädanefter att benämnas som MSB i yttrandet.

Sammanfattning av utredningen

Det försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde - särskilt kopplat till Rysslands anfallskrig mot Ukraina - har föranlett en återuppbyggnad av det civila försvaret. Denna

SOU lämnar förslag till hur ett modernt och väl anpassat fysiskt skydd för civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium bör vara utformat. Utredningen föreslår att utgångspunkten för planeringen av totalförsvaret bör vara att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och i Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under en del av denna tid.

Utredningen berör tre huvudsakliga områden, varav det främst är ett som bedöms beröra stadsplaneringsprocessen och stadsbyggnadsnämndens verksamhet. Utredningen innehåller även förslag på lagändringar, bland annat i PBL, för att understödja utredningens mål. De tre områden utredningen fokuserar på är:

Ett moderniserat skyddsrumbestånd

Utredningens kartläggning har visat att det finns en relativt god tillgång till skyddsrum i Sverige eftersom det längre tillbaka i tiden har gjorts stora satsningar på att bygga skyddsrum. Det finns dock åter ett behov av att återuppta en viss kontinuerlig nybyggnation. Enligt rapporten rör det sig om ca 25 nya skyddsrum per år i Sverige – framför allt i större tätorter där befolkningsökningen varit som störst.

I gällande lagstiftning ska en sökande underrätta den myndighet som i enskilda fall ska besluta om byggande av skyddsrum (d.v.s. MSB) om sin avsikt ifall de inom områden där skyddsrum ska byggas utför byggåtgärder som kräver bygglov. Det har dock sedan lagen infördes 2004 funnits undantagsskydd från underrättelseskyldigheten. Utredningen föreslår nu att omformulera lagen så att den inte bara avser en rätt att föreskriva om undantag från underrättelseskyldigheten *utan också en rätt att föreskriva (och därmed avgränsa) vilka byggnader och anläggningar som ska omfattas av denna skyldighet*. I fastigheter inom dessa områden som söker bygglov ska ett bevis om besked i fråga om skyddsrum inhämtas och, förutom att vara en förutsättning för startbesked, även vara en del av ansökan om bygglov enligt plan- och bygglagen. Staten kommer att ge ersättning till fastighetsägaren för utbyggnaden av skyddsrummen.

MSB och länsstyrelsen får idag enligt plan- och bygglagen tillfälle att yttra sig vid ett bygglovsärendes eller teknisk anmälan tekniska samråd för befintliga byggnader som innehåller ett skyddsrum. Utredningen föreslår att plan- och bygglagen ska revideras så att MSB och Länsstyrelsen även kallas till tekniskt samråd vid åtgärder som kan *påverka* en befintlig byggnad som innehåller ett skyddsrum eller en ny byggnad som ska innehålla ett skyddsrum.

Förslagen om skyddsrum kommer påverka stadsbyggnadsnämndens verksamhet och synpunkter kring förslaget ges längre ner i yttrandet.

Skyddande utrymmen

Skyddade utrymmen är en typ av enklare fysiskt skydd som vid behov ska kunna färdigställas. Skyddade utrymmena har en lägre skyddsgrad än skyddsrum och ska utformas och utrustas så att de gav ett skäligt skydd mot joniserande strålning och splitter samt mot byggnadsras i särskilt utsatta områden. Exempel på utrymmen som kan vara lämpliga som skyddade utrymmen är tunnelbanor, vägtunnlar och andra underjordiska anläggningar,

såsom källare. Lagstiftning och krav kring skyddade utrymmen upphörde 1994, men föreslås nu att återinföras.

Utredningen föreslår att kommunerna som utgångspunkt ska besluta om inrättande av skyddade utrymmen. Kommunerna ska på begäran av regeringen eller MSB också lämna upplysningar om vilka utrymmen inom kommunen som kan vara av betydelse som skyddade utrymmen samt om andra förhållanden av betydelse för MSB:s beslut och planering i frågor om sådana utrymmen.

Eftersom de skyddade utrymmena nästan uteslutande innefattar inredning eller komplettering av befintliga byggnader eller infrastruktur så kommer de inte i någon hög grad påverka stadsbyggnadsprocessen. Vilken kommunal aktör som ska besluta om vilka anläggningar som är lämpliga är dock något som skulle behöva förtydligas. Stadsbyggnadsnämnden anser att främst bör ligga på de förvaltningar som ansvarar för de kommunala lokalerna.

I de fall som inredningen av skyddade utrymmen skulle innebära förändringar av byggnader som kräver bygglov kommer de att handläggas som övriga ärenden.

Utrymning och inkvartering av civilbefolkningen

Med utrymning menas enkelt uttryckt att invånare inom ett område vid någon sorts krissituation ska lämna området och uppehålla sig utanför detta. Det handlar generellt om att planera för organiserade och samordnade utrymningar. MSB föreslås utpeka vilka kommuner som ska ha en planering för utrymning respektive inkvartering.

Frågan om utrymning och inkvartering bedöms inte nämnvärt påverka stadsbyggnadsnämndens ansvar.

Generella synpunkter

Stadsbyggnadsnämnden ser det som rimligt att utifrån det nya säkerhetspolitiska läget planera för ett starkt skydd för civilbefolkningen. Det finns inga principiella invändningar på själva förslagen i utredningen. Det bedöms dock att detaljer kring process och ansvar i förslagen saknas och därmed behöver arbetas fram i en kollektiv process mellan statliga, regionala och kommunala aktörer.

För de förslag som påverkar stadsplaneringen, framför allt planeringen av skyddsrum, är det viktigt att MSB samverkar med kommunala tjänstepersoner med kunskap om detaljplane- och bygglovsprocessen för att arbeta fram ett upplägg för skyddsrumspaneringen som inte skapar onödigt merarbete eller otydlighet för kommunerna.

Synpunkter kring planering av skyddsrum

Vid utbyggnad av nya skyddsrum beskriver utredningen ett förfarande där MSB kommer indikera områden eller fastigheter i staden där beslut kring skyddsrum från MSB krävs som en del av bygglovsansökan. Beskedet om skyddsrum ska även vara en förutsättning för startbesked. Stadsbyggnadsnämnden önskar här ett förtydligande kring om det kommer krävas beslut om skyddsrum för alla typer av bygglovsförfrågningar inom de utpekade områdena; även för mindre/irrelevanta ärenden som t.ex. plank?

Utredningen bedömer, utifrån att det inte behövs någon särskild bestämmelse i en detaljplan, att frågan om skyddsrum inte behöver lyftas under detaljplaneprocessen. Behovet av skyddsrum föreslås lyftas tidigt under bygglovprocessen. Stadsbyggnadsnämnden vill här framhålla att frågan om skyddsrum bör lyftas ännu tidigare, vid planprocessen. Även om själva *kravet* på besked om skyddsrum lämpligen bör behandlas i bygglovsskedet så bör det redan vid framtagandet av detaljplan föras dialog med fastighetsägarna kring att det finns krav på att skyddsrum ska byggas inom planområdet. Goda förutsättningar kring skyddsrummets placering och förutsättningar kan då skapas i samråd med byggherre/fastighetsägare. Stadsbyggnadsnämnden anser att frågan om vilka byggnadskroppar som ska innehålla ett skyddsrum i en detaljplan redan bör vara utrett före det när bygglovsskedet.

För att skapa goda förutsättningar för kommunens planering är det viktigt att MSB kan redovisa ett tydligt och lättillgängligt underlag på de områden eller fastigheter där skyddsrum är aktuella. Underlaget bör vara på plats när förslagen i utredningen träder i kraft och uppdateras enligt ett förutsägbart schema. Stadsbyggnadsnämnden framhåller även behovet av att underlaget rörande vilka byggnader som kan bli föremål för krav på byggande av skyddsrum är precist och avgränsat. Om områdena blir för omfattande och samtliga bygglovsansökande ska lämna in ett bevis om besked om skyddsrum ökar den administrativa bördan på kommunens bygglovshandläggare. Det är önskvärt även för MSB med en smidig planering av skyddsrummen, med kortare ledtider.

Utredningen föreslår att plan- och bygglagen ska revideras så att MSB och Länsstyrelsen även kallas till tekniskt samråd vid åtgärder som kan *påverka* en befintlig byggnad som innehåller ett skyddsrum. Stadsbyggnadsnämnden önskar, för enkel handläggning, att det utformas tydliga riktlinjer kring exakt vilka åtgärder som avses.

Utredningen föreslår att Försvarsmakten bör ges tillfälle att yttra sig vid MSB:s beslut om behovet av skyddsrum samt inom vilka områden inom landets kommuner som skyddsrum ska vara belägna. Stadsbyggnadsnämnden anser att även berörda kommuner bör ges tillfälle att yttra sig över vilka områden inom kommunen som skyddsrum ska vara belägna.

Stadsbyggnadsnämnden har inga ytterligare synpunkter på utredningen.

ordförande

Stefana Hoti (MP)

sekreterare

Kristina Andersson